

BÀI BÌNH LUẬN

SCIS Commentary là chuyên mục cung cấp các bài phân tích và bình luận sự kiện quan hệ quốc tế đương đại. Quan điểm trong các bài viết hoàn toàn là của riêng tác giả và không đại diện cho quan điểm chính thức của Trung tâm Nghiên cứu quốc tế (SCIS), Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn Tp.HCM. Mọi hình thức sao chép đối với các bài bình luận này đều phải có sự cho phép của Trung tâm SCIS cũng như xác nhận từ tác giả. Những phản hồi cho bài bình luận xin vui lòng gửi thư về địa chỉ của Ban biên tập chuyên mục: scis@hcmussh.edu.vn.

Nguồn: Koji Sasahara/AP

Nhiệm kỳ thứ ba của Thủ tướng Nhật Bản Shinzo Abe:
Liệu có điểm mới và khác biệt?

Ngày 20 tháng 09 năm 2018 vừa qua đã đánh dấu cột mốc quan trọng trong lịch sử chính trường Nhật Bản khi Thủ tướng Shinzo Abe đã thắng cử áp đảo đối thủ - nguyên Bộ trưởng Quốc phòng Shigeru Ishiba - với **533 phiếu** bầu (khoảng 70%) trên tổng số 807 phiếu trong nội bộ Đảng Dân Chủ Tự Do (LDP), tiếp tục với vai trò lãnh tụ Đảng này đồng thời trở thành Thủ tướng phục vụ **lâu nhất** trong Quốc hội Nhật Bản hơn một thế kỷ qua. Thật chất, Đảng này đã chỉnh sửa, kéo dài số nhiệm kỳ tối đa từ hai lên ba vào năm ngoái, tạo điều kiện thuận lợi cho các lãnh tụ của họ hoàn thành các mục tiêu chính sách. Tuy nhiên, con đường của ông Abe không phải suôn sẻ.

Trước đó vài tháng, ông Abe vướng phải một chuỗi những vụ bê bối tài chính có liên quan đến bà Akie Abe – phu nhân ông, về **phi vụ** mua bán đất công xây trường học với mức giá rẻ đáng ngờ tại Osaka, tin đồn về việc ông Abe đã **ưu ái** người thân tín của mình mở trường thú y tại tỉnh Ehime, hay vụ **bê bối** trong chiến tranh Iraq (2004 – 2006) khi gửi lực lượng Phòng vệ Mặt đất (GSDF) đến đây thực hiện sứ mệnh hòa bình... Những điều này đã khiến mức độ tín nhiệm của ông tụt dốc, cao trào có lúc xuống **dưới mức 30%** và nằm trong “vùng nguy hiểm”. Đây là

mức thấp nhất kể từ khi ông Abe nhậm chức vào cuối năm 2012; việc chỉ số này liên tục giảm có thể tạo một áp lực lớn buộc ông phải từ chức. Tuy nhiên, ông Abe đã lợi ngược dòng ngoạn mục, hồi phục tỉ lệ ủng hộ lên **hơn 50%**, giữ vững ngôi vị của mình trước những thách thức kể trên mà theo như GS. Gerald Curtis, Đại học Columbia (Mỹ) có bình luận: “Không ai trong nội bộ LDP muốn chìm xuống với ông Abe, nhưng vấn đề nằm ở chỗ là họ không biết ai là người thay thế được ông ấy cả.”

Quan điểm của ông Gerald khá đúng. Đặc biệt trong giai đoạn nhạy cảm này khi Nhật Bản đang phải đối đầu với một Trung Quốc đang trỗi dậy, phụ hồi nền kinh tế giảm sút sau hai thập kỷ, giải quyết vấn đề dân số già nan giải thì việc phải thay đổi một vị nguyên thủ mới sẽ không đảm bảo tính liên tục và kế thừa của các chính sách đang được thực thi dang dở. Nhiệm kỳ thứ ba của ông Abe sẽ tạo nên sự ổn định chính trị liên tục cho Nhật Bản trong suốt gần 10 năm, từ 2012 đến 2021. Bên cạnh đó, đối với các vấn đề về hạt nhân, đe dọa tên lửa từ Triều Tiên và xung đột thương mại với Mỹ hiện nay thì có lẽ ông Abe là ứng viên sáng giá nhất cho vị trí này vì cách tiếp cận cứng rắn với Triều Tiên cùng kỹ

năng đàm phán khéo léo với Tổng thống Donald Trump.

Như vậy, theo tình hình hiện tại thì có lẽ sẽ không có một sự chuyển biến đáng kể nào trong các chính sách trong và ngoài nước dưới nhiệm kỳ thứ ba này của ông Abe. Việc tái đắc cử vị trí Thủ tướng Nhật Bản sẽ giúp ông tiếp tục thực hiện và hoàn thành các mục tiêu mà ông đã đề ra trong tuyên ngôn bầu cử Hạ viện Nhật Bản vào tháng 10 năm ngoái, có thể kể đến như: đệ trình Quốc hội kế hoạch chỉnh sửa điều 9 thuộc Hiến pháp Hòa bình được ban hành từ năm 1947; duy trì chính sách kinh tế “Abenomics” từ hai nhiệm kỳ trước, giải quyết vấn đề việc làm bất nguồn từ dân số già hóa và đảm bảo chế độ an sinh xã hội tốt để người dân tiếp cận dễ dàng; ổn định chính sách ngoại giao thời hậu chiến của Nhật Bản và thương thảo với Triều Tiên về vấn đề hạt nhân và việc dân Nhật bị bắt cóc tại nước này.

Đầu tiên, đề xuất chỉnh sửa điều 9 trong Hiến pháp Hòa bình vốn được Mỹ soạn thảo sau Thế chiến thứ hai nhằm cấm Nhật Bản sử dụng vũ lực để giải quyết các tranh chấp quốc tế đã được ông Abe đưa ra từ tháng 05 năm 2017. Mục đích của việc thay đổi này giúp củng cố vị thế mới, rõ ràng và mạnh mẽ của lực lượng phòng vệ Nhật Bản trước bối cảnh an ninh quốc tế

ngày càng phức tạp, cụ thể là với vấn đề hạt nhân và đe dọa tên lửa từ Triều Tiên hết sức cấp bách. Tuy nhiên, đề xuất này chỉ được thông qua khi đạt được 2/3 số phiếu ở Quốc hội, đồng thời phải trải qua một cuộc trưng cầu dân ý. Có nhiều luồng ý kiến về vấn đề này theo một cuộc [khảo sát mới từ NHK](#); đa phần phản đối và còn lưỡng lự đối với đề xuất này vì họ cho rằng nó không phải là một quốc sách ưu tiên hàng đầu. Ông Abe chắc chắn phải tranh thủ thời gian để tìm kiếm sự đồng thuận trong Quốc hội trước khi diễn ra cuộc bầu cử Thượng viện vào tháng 10 năm sau; tới khi đó, có khả năng ông sẽ gặp nhiều bất lợi nếu giả dụ Đảng LDP không nắm thế thượng phong.

Thứ hai, sáng kiến chính sách “Abenomics” của ông Abe đã trải qua chặng đường hơn sáu năm với mục tiêu chính là duy trì mức lạm phát của đồng Yên ở mức 2% để kích thích sự phát triển đang chững lại của nền kinh tế Nhật, khuyến khích tiêu dùng, gia tăng sản xuất và tạo thêm việc làm cho người dân. Tuy nhiên, nhiều chuyên gia đánh giá chính sách này đã không thật sự hiệu quả và sẽ không duy trì được lâu khi mà việc ngân hàng Nhật Bản bơm tiền và hỗ trợ mua nợ cho chính phủ đã gần đi đến giới hạn. Thêm vào đó, ông Abe còn dự tính sẽ tăng thêm thuế tiêu dùng từ [8% lên 10%](#) cũng vào

tháng 10 năm 2019 (miễn là không ảnh hưởng đến sự phát triển kinh tế và tỉ lệ lạm phát) với mục đích trả nợ cho khoản chi phí an sinh xã hội tăng cao trong thời gian gần đây. Ngoài ra, đối với chính sách kinh tế đối ngoại, phải kể đến những căng thẳng mới đây về quan hệ thương mại giữa Mỹ và Nhật Bản bắt nguồn từ mức thâm hụt thương mại khoảng **69,7 tỉ đô la** của Mỹ đối với Nhật. Điều này dẫn đến việc Mỹ đang muốn áp đặt mức thuế quan và những rào cản thương mại nặng nề lên hàng hóa của Nhật, đặc biệt đối với ô tô. Song song đó, chính quyền ông Abe sẽ còn phải lo củng cố những thành tựu đã được trong Hiệp định Đối tác toàn diện và tiến bộ xuyên Thái Bình Dương (CPTPP), hiệp định đối tác kinh tế với Liên minh châu Âu, thông qua Hiệp định Đối tác toàn diện khu vực (RCEP), hay phải ra sức bảo vệ Tổ chức Kinh tế thế giới (WTO) trước việc Mỹ đang ra sức làm suy yếu thể chế đa phương này.

Thứ ba, những chính sách quy định về độ tuổi lao động và độ tuổi nhận lương hưu tại Nhật có thể sẽ thay đổi nhằm giải quyết vấn đề già hóa dân số nan giải tại Nhật Bản và đảm bảo lực lượng lao động đầy đủ. Số lượng người cao tuổi trên 65 hiện **chiếm hơn ¼ tổng dân số** và số lượng này lại tiếp tục tăng qua mỗi năm, trong khi đó tỉ lệ sinh sản tại Nhật Bản lại rất thấp và không

đủ để duy trì dân số lý tưởng. Tuổi nghỉ hưu dự tính sẽ được đẩy lên mức trên 65, độ tuổi nhận lương hưu sẽ từ sau 70, đồng thời cũng sẽ gia tăng số lượng người lao động nước ngoài tại Nhật Bản nhằm bù đắp cho sự thiếu hụt kể trên. Trong hai nhiệm kỳ trước, ông Abe đã thành công khi đẩy mạnh sự tham gia của lực lượng lao động trong độ tuổi trên 65 từ **19,9% lên 23,5%**, tương đương thêm **hơn hai triệu người lao động** tham gia vào thị trường việc làm. Rõ ràng, nền kinh tế Nhật Bản sẽ được thúc đẩy, tiết kiệm tiền và giảm bớt gánh nặng tài chính cho hệ thống an sinh xã hội khi càng nhiều người lớn tuổi tiếp tục công việc và nhận lương hưu trễ hơn. Đối với vấn đề an sinh xã hội, trong ba năm tiếp theo, ông Abe sẽ điều chỉnh hệ thống này cho tất cả các đối tượng gồm trẻ em, phụ huynh, người lao động và người già, giúp họ yên tâm hưởng những chính sách về giáo dục, dịch vụ chăm sóc sức khỏe với mức giá vừa phải.

Cuối cùng, chính là việc duy trì chính sách đối ngoại thời hậu chiến của Nhật Bản, tiêu biểu là ổn định quan hệ Nhật-Trung và giải quyết vấn đề Triều Tiên một cách kiên quyết. Dường như đối với mối quan hệ Nhật – Trung hiện nay đang phần nào khăng khít hơn (hai quốc gia đang lên kế hoạch ký kết **20-30 bản ghi nhớ** các dự án hợp tác phát triển cơ sở hạ tầng tại nước ngoài

trong chuyến công du của ông Abe tại Trung Quốc từ 25 đến 27 tháng 10 tới đây – đây là chuyến viếng thăm đầu tiên của một vị thủ tướng Nhật Bản đến Trung Quốc kể từ năm 2011) khi những mâu thuẫn về thương mại giữa Nhật – Mỹ leo thang, khiến mối dây giữa ông Abe và ông Trump có khả năng rạn nứt. Tuy nhiên, Nhật Bản cũng lại đồng thời phải đối mặt với sự trỗi dậy mạnh mẽ của Trung Quốc tại khu vực (liên quan đến tranh chấp quần đảo Senkaku), và chỉ có việc thắt chặt khối đồng minh thân tín, lâu năm với Mỹ mới có thể giúp Nhật răn đe được đối phương kia. Do đó, Nhật Bản đang trong thế lưỡng nan, bị giằng co giữa hai phía. Ông Abe phải khéo léo, thận trọng trong việc đề ra các kế hoạch, bước đi sắp tới nhằm đảm bảo được lợi ích đem lại từ cả hai phía và hạn chế những rủi ro đáng tiếc.

Vấn đề Triều Tiên luôn được ông Abe xem trọng và đẩy mạnh hàng đầu trong suốt cả ba nhiệm kỳ của mình. Ông Abe chắc chắn vẫn sẽ theo đuổi **chính sách ngoại giao quyết đoán, mạnh mẽ** để giải quyết vấn đề tên lửa, hạt nhân và người Nhật bị bắt cóc, cũng như tăng thêm áp lực khiến Triều Tiên thay đổi chính sách, được thể hiện rõ qua **phát ngôn** của ông: “Tôi quyết tâm ngồi xuống cùng Chủ tịch Kim và giải quyết các vấn đề về vũ khí

hạt nhân, phát triển tên lửa và các con tin người Nhật.”

Trước mắt Thủ tướng Shinzo Abe là một con đường dài gồm nhiều mục tiêu mà ông phải nỗ lực chạy đua với thời gian để hoàn thành trước khi chính thức giã từ chính trường vào năm 2021. Nếu không kịp thì ông Abe ít nhất phải tìm được và đào tạo một người kế nhiệm có năng lực để kế thừa các thành tựu của ông. Đây là một nhiệm vụ không hề dễ dàng. Ngoài ra, thời gian tới sẽ diễn ra các cuộc bầu cử địa phương trên toàn quốc và bầu cử Thượng viện; việc Đảng LDP có chiến thắng các Đảng đối lập khác hay không và nắm giữ đủ số lượng ghế quy định để chi phối các quyết sách là điều rất quan trọng, có tác động đáng kể tới các đề xuất của ông Abe. Trong đợt bầu cử vừa rồi, ông Abe thật chất không nhận được sự ủng hộ cao từ các chi bộ cấp cơ sở - chỉ khoảng **55%**, nên có thể ông cũng sẽ gặp khó khăn trong việc thuyết phục nội bộ Đảng LDP ủng hộ chương trình hành động sau kỳ bầu cử. Ngoài ra, vào tháng 7 năm 2020, Nhật Bản sẽ đăng cai tổ chức Thế vận hội Tokyo – một sự kiện thể thao-văn hóa-chính trị tầm cỡ nhằm quảng bá hình ảnh Nhật Bản đến thế giới vốn cần phải lên kế hoạch chuẩn bị chu đáo, nên có thể ông Abe và chính phủ sẽ bị phân tán sự tập trung. Đây có thể được xem là những trở ngại chính

trong ba năm cầm quyền tiếp theo mà ông Abe phải đối mặt, cân bằng và giải quyết.

Tóm lại, giai đoạn 2018 - 2021 sẽ không chứng kiến nhiều ý tưởng mới và sự thay đổi ngoạn mục trong chương trình nghị sự của chính quyền ông Shinzo Abe bởi vì còn rất nhiều vấn đề tồn đọng chưa giải quyết xong

trong suốt sáu năm trước. Theo quan điểm người viết, chiến thắng của ông Abe thật ra chỉ đánh dấu sự kết thúc một giai đoạn tương đối thành công của ông Abe với cương vị người đứng đầu quốc gia, chứ không phải sự khởi đầu cho một kỷ nguyên lãnh đạo mới đầy năng động./.

Nguyễn Cao Hùng hiện đang là nghiên cứu viên cộng tác của Trung tâm Nghiên cứu Quốc tế (SCIS). Cao Hùng tốt nghiệp Á khoa ngành Quan hệ Quốc tế, Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Tp.HCM, nghiên cứu chuyên về chính sách đối ngoại Nhật Bản và quan hệ Việt – Nhật.
